

2/ הקדמת חובת התלמידים

אין מדה וטבע רע בהחלט בילד ישראל – הורונו קדושי ישראל הבעל שם טוב ותלמידיו אחריו זצ"ל, רק שצריכים לדעת איך לשמש בהם ולגדלם. למשל אם יש לפניו תלמיד במדת עקשנות שהיא רעה, וסובל המלמד ממנו הרבה, יתבונן והיה כאשר יתגדל ויקבל על תורה ועבודת ד', כמה תהיה כל עבודתו בעקשנות ובמסירות נפש, לא קל ולא הפכפך יהיה, איש ישראל כמו שדורש המדרש יהיה, (בר"ר לט, ג) 'אם מעמיד דברים כחומה', עין שם. בכל דברי עבודה יהיה חזק כחומה בצורה. ואם יראה תלמיד במדת הכעס, הן אמת שבאפן זה שהנער משמש עתה במדת כעסו רעה היא עד מאד, אבל האם בשביל זה יכולים להחליט עליו לאמר שרש פרה ראש ולענה בו נמוך וגרוע הוא בטבעו. האם לא נשחקו אנו על שוטה ששמע את תהלת האתרוג וחסף לאכל זרע גרעין או בסר ממנו, ויצעק ויעולל עליו לאמר, פרי מר וארסי הוא האתרוג.

או האם יכולים לשער מראש את גדל התועלת אשר יכול המנהל והמחנך להוציא מן רעת כעס הכעסן, כאשר יחדר אל קרבו ויקרבהו וילהיב את לבו ונפשו שיהיו מסורים לד'. לאש של מעלה יתהפך כעסו, כל מעשה עבודה אשר יעשה כגחלי אש יתלהבו, וכל דבוריו אשר ידבר לד' בתורה ובתפלה בקול חוצב להבות אש ירעם. ועין בפרוש הרב ז"ל על כגונא בסדורו, וזה לשונו: 'החמימות שבכעס שמסתעף מן החמימות שבלב, וכל אדם הרתחן בטבעו עלול טבע לבבו להתלהב ברשפי אש התשוקה' עין שם. מכל שכן כאשר ימצא איש כזה בקרב גופו ונפשו איזה שמץ וכתם, כמה כעס וחמה יתמלא, את יצרו הטוב ירגיז ואת הרע מקרבו ישליך אף ישמיד, ואם את זולתו ייסר על נמיכותו על פניו יוכיח, לא יזלזל ולא יחרף רק דבורים פשוטים ידבר, אבל דבורים אשר כיוורה קלחת ירותחו וכים זועף מקרבו ישטפו, וגם מנשמת זולתו כל חלי וכתם ימסו ויעקרו.

3/ ר) צדוק הכהן מלובלין . צדקת הצדיק אות מד

מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך. כי אדרבה הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת. וכמו שנחמו ההוא סבא [אשר הוא אליהו לדעת יש מפרשים בתוס' פרק קמא דחולין (ו' א) ושמעתי דכן הוא האמת ודקושיית תוס' שם אין כאן מקומו] לאביי (סוכה נ"ב א) ועל זה אמרו דלעתיד לבוא צדיקים נדמה להם יצר הרע כהר ורשעים כחוט השערה ואינו שקר רק שניהם אמת כי לאלו תשוקתם ותאוותם עצומה ביותר:

4/ מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף פו עמוד ב

נעשו לו כשגגות כו'. הכא ודאי דאיכא לפרושי כפשטיה כדלעיל שובו בנים שובבים דמעיקרא כו' כפרש"י כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחלת חטא של נערו וטוה עכ"ל ועד"ז אמר דוד חטאת נעורי ופשעי אל תזכור כחסדך זכר וגו' ר"ל אחר שעשה דוד תשובה וקבל עליו יסורין במעשה דבת שבע בקש מהקב"ה חטאת נעורי ופשעי שהם עונות גדולים אל תזכור לי עוד אותן אבל כחסדך זכור לי אותן שהיו כשגגות נחשבים כפי מדת חסדך ולא כמדת בשר ודם וה"נ כשעושה תשובה מעלה עליו כאילו תחלת עון בשוגג היה אבל בסמוך דקאמר שזדונות נעשו לו כזכיות כו'. הוא לכאורה דבר תמוה דנמצא חוטא נשכר וי"ל דעושה תשובה מאהבה כדמסיק דבהכי איירי ודאי דעושה תשובה גמורה ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכדי הצורך לגבי אותו עון והרי אותן מעשים טובים שמוסיף הם נעשים לו כזכיות וקרא דמייתי מוכיח כן שנאמר ושוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה וגו' דמשמע משפט וצדקה שהוסיף לעשות על תשובתו עליהם חיה ועד"ז יש לפרש במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד ועוד כתבנו בזה דרך אחר בפי' אין עומדין ועד"ז י"ל מ"ש הכתוב דברו וגו' כי נרצה עונה כי לקחה וגו' כפלים בכל חטאתיה מלת נרצה קשה לפי פשוטו גם מלת לקחה דה"ל למכתב לקתה אבל הפירוש כי נרצה עונה שיהיה העון מרובה כזכיות ועד"ז לקחה שכר מצותיה לעתיד כפלים כחטאתיה כיון שהחטא גופיה נעשה זכות:

5/ קובץ ב לג

צדיקים באמת צריכים להיות אנשים טבעיים, שכל תכונות הטבע של הגוף ושל הנפש יהיו אצלם בתכונה של חיים ובריאות. ואז הם יכולים בעילויים להעלות את העולם וכל יקומו עימם.

הבריאות הגופנית היא עבודה, שכבר עמדו עליה כל טובי האנושיות כמה היא צריכה להיות נעבדת ומסויגת. לא פחות ממנה היא הבריאות הרוחנית, ההרגשות הנפשיות כולם, שתהיינה במצב הנורמלי. הרגשת היופי, האהבה, נטיית הגבורה, חשק החיים הבריאים, כל אלה צריכים עבודה רוחנית וחומרית מרובה לבססם יפה, ולבססם באופן כזה שיהיו מותאמים על כל המגמות העליונות של חיי הרוח העליונים, שהם חיי החברה והמוסר, שכל הבריאות הגופנית והרוחנית היא רק בסיס הגון להם.

7 / עין איה ברכות פרק א אות קג

ועיניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב- וכי בתשיעי מתענין והלא בעשירי מתענין- אלא כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי תוכן התשובה היא בשני ענינים: להשיב את אבידת רגשותיו הטובות שנפרצו גדריהם, ולזאת תועיל הפרישות מההנאות החומריות ודרכי העולם, שיתבונן בדרכי המוסר והעבודה ליסר נפשו באהבת השם ית' ויראתו. והשני הוא ההרגל, להתרגל בפועל וללכת בדרך טובים, שלא להמשך אחר תאותיו שלא כדרך ד'. וזאת התשובה נשלמת ביחוד דוקא בהיותו עסוק בעניני העולם ותאותיו החומריות לפי המדה הנאותה. ובהיותו מתרחק מדרכי העיון וחיי ההתבודדות ובכל זאת לא תסור ממנו תומתו לפרוש מכל דבר שלא כתורה, זאת היא השלמת התשובה, שתוסיף תת כח אל התשובה העיונית לרומם מעלתה. ע"כ יוה"כ ג"כ מעותד ומוכן הוא לתשובה, אבל תשובתו היא התשובה המעשית ההרגלית, דומה לדברי חז"ל באותו פרק באותו מקום כו'. ע"כ תגמר תשובתו דוקא ע"י אכילה ושתיה והשתתפות בעסקי חומריות, ועכ"ז תהי' הכל כתורה וכמצוה ע"כ כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, שבוזה הוא מרומם ג"כ את תשובתו שבעשירי. כי בהשארה רק עיונית, לא תגיע לתכליתה, כ"א בהצרפה למעשה.

8 / קובץ ה מז

ארבע שאיפות עומדות ברוח האדם, נשפעות מרוח העולם במחלקותיו. האחת, שאיפת הרע הגמורה, חפץ השלטתו בכל ערכי החיים והעולם. מזה יצאה התקופה האלילית, והיא פועלת בעומק זוהמתה גם עד כה, בכל ענפיה שהם הם סורי הגפן נכריה, בכל רשעה, מחלה, סכלות וחורבן, בין הגלויים בניוולם, בין המכוסים במעטה היופי החיצוני, כבוד המדומה, ומשטר ממשלת תבל. השאיפה השניה היא הכרת הרע ברשעתו, ומתוך כך הכרזת היאוש המוחלט על כל היש, ושאירת ההצלה בכליון מוחלט, וכונניות חיים למטרה זו. זוהי שאיפת הבודהיסמוס.

שם מח

השאיפה השלישית היא יאוש למחצה, כלומר להתיאש מהרשעה בעצמה, מהרע ושליטתו בעצמו, למסור בידו את החומר, ואת העולם החברותי, הנגרר הרבה אחרי מראה עינים, ולהציל מתוך יאוש זה את הפנימיות של החיים, שזהו צד הטוב שלהם. זוהי שאיפת הנוצריות. השאיפה הרביעית היא העומדת להציל את הכל, מבלי להשאיר גם צרור, לחשוב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, להציל את הגוף כמו הנשמה, את חיצוניות ההויה כמו פנימיותה, את הרע בעצמו כמו את הטוב, ולא עוד, אלא להפך את הרע לטוב גמור, ולהעלות את העולם ומלואו בכל צדדיו ותכסיסיו, את העולם היחידי בכל ערכיו החומרניים, ואת העולם החברותי בכל סדריו, להעמיד את הכל על בסיס הטוב. זאת היא שאיפת ישראל, המבוטאה במעמקי תורה, ביסוד האמונה, בהליכות החיים, בכל מלחמותיו המעשיים והרוחניים, בכל תקוותיו, למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו, להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה, קנאת ד' צבאות תעשה זאת. וקנאת ד' היא רוח החיה בגבורת ישראל, שלא להניח להרשעה האנושית ולא להרשעה העולמית אפילו כמלא נימא, והאלילים כליל יחלוף, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא. ישמחו השמים ותגל הארץ, ויאמרו בגויים ד' מלך. ומובן הדבר, שבין היאוש הגמור של הבודהיסמוס, ובין היאוש למחצה של הנוצריות, הוא משמש באיזה אופן את הרשעה העולמית, ברצותה על כל פנים להמשיך אליה כל אשר תוכל, לפחות להודות בממשיותה ונצחונה כשהיא לעצמה, וממילא היא מתבצרת. ובא אור ישראל להסיר את כל חושך, ולהעביר מן הארץ כל ענן מקדיר, להסיר את פני הלוט הלוט על כל העמים, ואת המסכה הנסוכה על כל הגוים.